

Bojan Knific

Javni sklad Republike Slovenije
za kulturne dejavnosti
Ljubljana
Slovenija
bojan.knific@jskd.si

UDK 398:781.7(497.4)

798.7:391](497.4)

39.01:111.821

Prethodno priopćenje

Primljeno: 15. prosinca 2008.

Prihvaćeno: 22. siječnja 2009.

Odijevanje folklornih skupina: demonstracija identiteta pod izgovorom povijesnog svjedočanstva

Središnja je tema ovog rada analiza odijevanja slovenskih folklornih skupina koje je usko vezano uz ideju pripadničkog odijevanja, odnosno načine odijevanja kojima nositelji iskazuju pripadnost određenim reprezentativnim skupinama.¹ Tu pojavu možemo slijediti od začetaka plesnog folklora sredinom 19. stoljeća sve do danas. Vezana je uz razvoj etnologije, točnije uz pojedine istraživače koji su se bavili kulturnom odijevanja. Njihovi stavovi imali su velik utjecaj na način na koji su se tumačili baština tradicijskog odijevanja i folklorni kostimi. Sve do autorove doktorske disertacije (Knific, 2008), koja predstavlja osnovu za ovu raspravu, nije bilo detaljnijeg istraživanja načina odijevanja folklornih skupina.

Ključne riječi: folklorna društva, folklorni kostimi, narodne nošnje, kultura odijevanja, identitet, Slovenija

Tijekom izvedbi koje rekreiraju starije oblike narodnih plesova, folklorne skupine interpretiraju baštinu tradicijskog odijevanja kroz folklorne kostime koji se, zbog svoje funkcije da portretiraju odjeću iz povijesnih plesova, sve više udaljuju od fenomena pripadničkog odijevanja, iako se ni u kom slučaju od njega ne mogu posve odvojiti. Izraz 'baština' ima dugu povijest, a u posljednjih dvadesetak godina 20. stoljeća uspostavljena je njegova politički motivirana uporaba koja u sadašnjosti, ali i budućnosti pridaje pojedinim elementima povijesne kulturne kreativnosti posebna značenje, ponajviše s ciljem da ljudima pruži

¹ Tehnički nazivi koji nisu u općoj uporabi, a koje autor koristi u tekstu (primjerice, pripadničko odijevanje, folklorno kostimiranje, folklorni kostim(i), baština (nasljeđe) odijevanja), kasnije su u tekstu i detaljno pojašnjeni, a odnose se na odijevanje folklornih skupina, posebice na nošenje tzv. narodne nošnje.

osjećaj pripadnosti (Jezernik, 2005). U smislu promišljanja ‘baštine’, piše Rajko Muršič, ona nije ni više ni manje nego totem u kojem razumijevanje i vjerovanje nisu mogući izvan njegove političke uvjetovanosti. Baštinom, kako je definira politički motivirani diskurs, može postati bilo što, što postoji u fizičkom obliku ili kao misaoni koncept pod uvjetom da je to prihvaćeno kao baština. Na taj način, međutim, predstavnici politički institucionalizirane zajednice, tj. vlasti moraju prepoznati tu ‘stvar’, koja im je dana kao mandat u prepoznavanju baštine (Muršič, 2005: 35).

Jezik i književnost igrali su glavnu ulogu u kreiranju slovenskoga nacionalnog identiteta i namjera mi nije poricati njihovu važnost kao osnovnih identifikacijskih elemenata nacije, već ukazati na manje značajan, ali jednako bitan element prepoznavanja koji pridonosi stvaranju etničkog i nacionalnog identiteta. Radi se o odijevanju koje je uvijek vezano uz identitet (Bayly, 1996.:307), odnosno, točnije, o kostimiranju folklornih skupina, koje je mnogo češće i mnogo snažnije vezano uz pripadničko odijevanje nego što smo to mi spremni priznati. Usprkos prevladavajućih općih ideologija i društvenih normi, odijevanje je, kao i drugi sustavi simbola, predmetom manipulacije od strane pojedinaca i društvenih skupina (Donahue, 2004: 105-106).

Predgovor: nazivlje

Kultura odijevanja teorijski je koncept koji uključuje sve što je vezano uz prakse odijevanja na osnovi terenskih istraživanja, međukulturalnih komparacija i kontekstualizacija, u kojima je potrebno istraživati društvena značenja praksi odijevanja u dinamičkim i stalno promjenjivim kontekstima gdje je najznačajniji element upravo prepoznavanje identitetskih procesa. U najširem smislu riječi **obleka** (odjeća) označava ne samo objekte koji pokrivaju tijelo nego i sve tjelesne modifikacije (kosa, brada, koža, oblik tijela, miris itd.), dodatke odjeći (nakit, predmete u kosi, torbe), kao i zvukove koje proizvodi odjeća pojedinca (zvončići, šuštanje tkanine) – dakle, ne samo ono što je vidljivo, nego i ono što je zamjetljivo na osobi. Posebno je područje u istraživanjima odijevanja istraživanje kostimiranja, koje u odnosu na odijevanje ima samo jednu posebnost: cilj mu je sakriti identitet nositelja, te kroz predstavljačke oblike naglasiti identitet izražen kostimom.

U raspravama o posebnim oblicima odijevanja koji su u svojoj osnovi određeni etničkom ili regionalnom identifikacijom, posebice u raspravama o oblicima odijevanja čiji je cilj izraziti nacionalnu, etničku, regionalnu, lokalnu, institucionalnu ili neku drugu pripadnost, ili u slučajevima u kojima je ta pripadnost izražena bez obzira na želje nositelja, postoje značajne terminološke nejasnoće ne samo u slovenskom, nego i u drugim jezicima. U Sloveniji autori najčešće koriste izraz **nošnja** (tradicijski kostim) i **narodna nošnja** (narodni kostim), često uz pridjeve koji određuju zajednicu na kojoj se zasniva određena odjeća ili kostim (*bohinjska nošnja*, *gorenjska narodna nošnja*, *slovenska narodna nošnja*), iako različiti konteksti određenih oblika odijevanja izražavaju i različite oblike pripadnosti. Međutim, zbog neupitne veze s idejom nacije, ne možemo koristiti te nazive za točnu definiciju odijevanja čija je svrha, osim izražavanja pripadnosti naciji, predstavljanje etniciteta koji nisu nacionalnosti, te, štoviše, izra-

žavanje pripadnosti zajednicama koje su vezane prostorom ali nisu etnički podijeljene. Stoga je najbolje izbjegavati nazive kao što su *nošnja* ili *narodna nošnja* u raspravama o odijevanju. Prikladnije je govoriti o kostimima koje pojedinci nose s namjerom iskazivanja pripadnosti izmišljenim zajednicama² ili, možda, čije nošenje izražava pripadnost izmišljenim zajednicama bez izričite namjere pojedinaca. U slovenskom jeziku možemo definirati različite oblike odijevanja kao *pripadničku odjeću* (pripadničke kostime), a sam fenomen možemo nazvati *pripadničkim odijevanjem* (pripadničkim kostimiranjem). Slovenci i, uz određene varijante, ne-Slovenci koji žive u Sloveniji i koji su razvili takvu vrstu odijevanja u svojim zajednicama (primjerice, Nijemci oko Kočevja, Mađari, Romi i dr.), identificiraju se pripadničkim kostimima koje su razvili u Sloveniji. Pripadničko odijevanje kroz koje nositelji mogu naglasiti jednu određenu sastavnicu identiteta (i iskazati je) u odnosu na druge sastavnice, razvija se unutar zajednice (i predstavljajući izvan nje) u stalnoj auto-refleksiji samih članova zajednice u odnosu na to s kime se poistovjećuju, te u odnosu s ostalim zajednicama od kojih se razlikuju.

Uvjerljivost pripadničkog i drugih oblika kostimiranja ovisi o njegovoj sposobnosti da uspješno sakrije nositelj stvarni identitet i jasno naglasi identitet koji je definiran kostimom. To ima nekoliko funkcija i stoga se skrivanje identiteta i preuzimanje novoga, koji nalaže kostim i s kojim se nositelj ne mora nužno poistovjetiti, postiže s različitim intenzitetom. U pripadničkom kostimiranju, nositelji kostima ne skrivaju nužno svoj rod niti neke druge aspekte svog identiteta već, namjerno ili ne, naglašavaju povezanost s onime što predstavlja kostim. Učinak je jasniji ako je simbolička pripadnost kostima naglašena i opće prihvaćena od strane ljudi koji su u kontaktu s onima koji su kostimirani, a manje je jasan ako je simbolizam pripadničkog kostimiranja nepoznat. To se razumijevanje stalno mijenja, a razvija se djelomično u skladu s očekivanjima nositelja kostima. Djelomično je neovisno o njihovim željama, ili čak može biti i u suprotnosti s njima.³

² Izmišljene zajednice su naziv koji je Benedict Anderson (2003[1983]) uveo kao tehnički naziv, a označuje skupinu ljudi koji osjećaju zajedničku pripadnost, iako se međusobno ne poznaju. Unutar pojedinih skupina kostimiranje je postalo način izražavanja lojalnosti određenim idejama koje povezuju i definiraju tu zajednicu. Stoga u tekstu koji slijedi, tamo gdje je moguće i gdje ovaj ponešto kompleksniji način izražavanja ne otežava razumijevanje, izbjegavam korištenje sintagmi koje uključuju riječ *nošnja*, a posebice *narodna nošnja*, te govorim o pripadničkim kostimima kojima nositelji, željeli to ili ne, iskazuju svoju pripadnost izmišljenoj zajednici i u vezi s time, pripadničkom odijevanju kao fenomenu koji se razvio unutar izmišljenih zajednica zbog potrebe izražavanja pripadnosti.

³ Što član zajednice prepoznaje kao odjevenu baštinu, a što kao prikladni kostim s kojim se može poistovjetiti, ovisi o mnogo faktora. U svakom slučaju, iako se to čini prilično nevjerojatnim, drugi faktori uvjetuju vrstu pripadničkog kostima u mnogo većoj mjeri nego samo odijevanje članova te zamišljene zajednice u prošlosti. Prvenstveno se radi o izboru, koji je ograničen na manje ili više daleku prošlost i koji se u suvremenosti odaje kao egzotizam. Jedna su mogućnost izbora rijetki izvori koji svjedoče o odijevanju članova izmišljene zajednice u ranijim stadijima njenog razvoja, druga mogućnost izbora su mnogobrojni izvori koji su posvećeni odijevanju u posljednjih nekoliko godina i desetljeća. Bez obzira na nedostatke jednih i drugih izvora, pripadničko odijevanje može se razviti iz obje vrste izvora. Jedino što je važno da taj odjevni predmet u očima člana izmišljene zajednice ima status odjevne baštine. Pritom je neophodno dopustiti izbor pojedinih sastavnica i njihovu stereotipizaciju, ali ako uzmemo u obzir bezbrojne mogućnosti koje su spriječile uspostavljanje načina odijevanja u izmišljenoj zajednici, ta uspostava je neophodna samo ako Mi sami unutar vlastite zajednice prepoznamo odjevne simbole koji nas razlikuju od Drugih. Radi se o izboru odjevnih predmeta koji, zajedno s pripadajućom simbolizacijom, dopuštaju uspostavu jedinstva unutar zajednice i pokazuju različitosti ne-članovima te zajednice.

Kostim (costume), kao izraz za odjeću na pozornici, u Sloveniji se koristi u kazalištu, filmu, operi i plesu. Od 2001. koristi s i u folklornom plesu jer – slično kao i u kazalištu, operi i baletu – spada u područje izvedbenih umjetnosti. Na pozornici, pripadnici folklornih skupina rekreiraju plesove i ostale elemente tradicijske kulture, te se u funkciji *kazališta povijesti* ili *živoga muzeja* (Bogataj, 1992) kostimiraju, odnosno odijevaju u odjeću koja predstavlja određeno povijesno razdoblje, mjesto i društveni položaj, te često označuju izvedbenu ulogu (primjerice, mladenka i mladoženja, vatrogasac, maska ...). Stoga se oni odijevaju u **folklorne kostime** čija je uloga dvostruka, a vezana je uz kostime glumaca u aktivnostima čiji je cilj izvedba na pozornici: odjeća mora omogućiti izvođaču da se poistovjeti s ulogom koju igra i mora, iznad svega, publici pružiti dostatne informacije.

Na pozornici, članovi folklornih skupina su plesači, pjevači, instrumentalisti, govornici i drugi koje – kao jedinstvenu skupinu, možemo identificirati kao glumce (bilo da su u pitanju djeca ili odrasli) što na pozornici igraju različite uloge i, prema zamisli voditelja folklorne skupine ili autora izvedbe, predstavljaju događaje vezane uz neki povijesni ples ili sasvim nova, konstruirana plesna događanja koja su inspirirana različitim izvorima, prilagođena vremenskom okviru iz kojeg potječu oni i njihove ideologije tumačeći na taj način ples i ostale tradicije. Ako određena folklorna skupina želi točno predstaviti stvarni povijesni događaj (primjerice, dio svadbe koji je vezan uz ples) ili neki zamišljeni događaj u kojem se ističe povijesnost, ta skupina mora istražiti taj događaj i odjenuti se u kostime koji ilustriraju sam događaj, područje, vrijeme i društvenu zajednicu koja je povezana s tom vrstom odjeće. Takvi folklorni kostimi koji su sačinjeni od pojedinih dijelova odjeće i za koje je važan i odgovarajući izgled tijela te ponašanje, moraju se temeljiti na odijevanju ljudi koji bi inače (barem hipotetski, bez obzira na to što su izmišljeni) sudjelovali u tom događaju. Osim iznimno, ta odjeća nije u osnovi bila predstavljena u pripadničkom kostimiranju, već se radilo o odjeći tog vremena koja je uvjetovana trenutnom modom čiji su oblik, kroj, dekoracije, materijal bili iskaz financijskog stanja pojedinca, starosne dobi, društvenog položaja te uloge koju je pojedinac imao u određenom događaju. Već u 10. stoljeću, te kasnije, pripadničko kostimiranje povremeno se pojavljivalo u događajima vezanima uz ples, a i to su bile više iznimke nego pravilo te posljedica postupne folklorizacije tradicije.

Potreba za uporabom naziva *folklorni kostim* i odbacivanje naziva *nošnja* kao simbola za izvedbenu odjeću *folklorša* (članova folklornih skupina),⁴ te učvršćena spoznajom da se djelatnosti folklornih skupina šire, te da se folklorne skupine više ne bave samo rekreiranjem folklornih plesova, nego (iako još poprilično rijetko, ali u budućnosti možemo očekivati da će ti pokušaji učestati) i tradicijama ostalih društvenih skupina (radnika, stanovnika grada) te razdobljem na koje se naziv *nošnja* više ne može primijeniti. Ako uzmemo u obzir da se izraz *nošnja* može upotrijebiti samo kao indikator odijevanja seljaka te da, bez narušavanja postojećih lingvističkih praksi, ne možemo govoriti o *nošnji* radnika, građana, plemića (Baš, 1991), a još manje o *nošnji* iz

⁴ U slovenskom jeziku postoji razlika između '*folklorista*', istraživača koji se bave istraživanjem folkloru i '*folklorika*' (*folklorša*), članova folklornih skupina.

doba Beatlesa ili *nošnji* još kasnijeg razdoblja (ako govorimo o praksama odijevanja koje slijede suvremenu modu), te da nositelji folklornih kostima iz dječjih folklornih skupina koje se (već) u nekim slučajevima referiraju na izgled nešto opuštenije pastirske odjeće ne upotrebljavaju naziv *nošnja*, čini se mnogo smislenijim koristiti naziv koji nadilazi ta ograničenja, a u isto vrijeme najtočnije označuje željeno značenje. Kostimi folklornih skupina vezani su samo uz djelatnosti folklornih skupina i označuju ono što njihovi članovi nose tijekom izvedbi, ali samo ono što je proizvedeno, kupljeno ili izabrano za potrebe dočaravanja načina odijevanja u prošlosti unutar tih folklornih skupina.

Excursus: razvoj pripadničkog odijevanja u Sloveniji

Pripadničko odijevanje u Sloveniji ima bogatu povijest od preko više od 150 godina. Pripadnički kostimi su se prvenstveno razvili kao identifikacijski simboli iz potrebe za vizualnim izražavanjem koje se vezalo uz nacionalno. Odjevni predmeti seljaka iz prve polovice 19. stoljeća uzeti su kao temelj za te kostime. Od vremena njihovog nastanka pa sve do Prvoga svjetskog rata, takvi su kostimi zadovoljavali različite interese. Osim iskazivanja nacionalne svijesti, što je bila primarna zadaća tih kostima tijekom 1840-ih i 1850-ih, oni su također, krajem 19. stoljeća, služili kao odjeća zborovima, dok su pojedini dijelovi odjeće bili prisutni i na kazališnim pozornicama. Čak i prije predstavljanja stanovnika Kranjske na proslavi šezdesete obljetnice carske vladavine u Beču 1908. godine, a posebice nakon tog događaja, pripadnički kostimi su, osim iskazivanja nacionalnog identiteta, u nekim područjima iskazivali i pripadnost lokalnoj zajednici. Zbog ove promjene u funkciji, tražile su se posebnosti u lokalnoj odjevnoj baštini koje su onda postajale dijelovima kostima koji su se stalno mijenjali i razvijali.

U razdoblju između dva svjetska rata, pripadnički kostimi postali su odjeća za specijalne prilike, a njihov je izgled bivao sve usuglašeniji. Odnos spram takve odjeće bio je romantičarsko-nostalgičan, a stereotipi o 'tipičnim' ili 'jedino ispravnim' pripadničkim kostimima, koji su uspostavljeni nakon Drugoga svjetskog rata, postajali su sve utjecajniji. Zbog funkcionalnih razlika i potrage za novinama, odvijao se i proces naglašene diversifikacije. Mnogi su se protivili tim promjenama, ali su ih u isto vrijeme poticali zbog vrlo površnih analiza načina odijevanja u prošlosti. Razloge potrage za 'tipičnim' i stvaranja usuglašenog kostimiranja folklornih skupina možemo pokušati pronaći u postojećim nastojanjima amatera i tzv. profesionalaca. U svom nastojanju za predstavljanjem pojedinih skupina, oni su, unutar njih, tražili tipičnosti i posebnosti. Tražili su 'autentičnost', 'izvornost', 'posebnost', na osnovi pojedinih očuvanih odjevnih predmetima i često standardiziranim podacima o odijevanju pojedinih skupina. Jako ukrašeni predmeti puni rukotvorina bili su najcjenjeniji.

Pokret *Slovenska dečva*,⁵ u kojem je odjevna baština bila namjerno uključena u suvremeno odijevanje, donio je pripadničkom kostimiranju dodatne stilske diferencijaci-

⁵ Pod tim imenom podrazumijevalo se stvaranje moderne 'slovenske' stilske mode koja je u modni izričaj uključivala elemente odjevne baštine.

je. Već u razdoblju između dva svjetska rata, pripadničko kostimiranje pokazuje poprilično različito shvaćanje odjevne baštine. Nakon Drugoga svjetskog rata, pripadničko kostimiranje postalo je spoj svega što je bilo 'staro' i 'nacionalno' ili što je podsjećalo na to, odnosno, točnije, onoga što je društveno bilo prepoznato kao 'staro' i 'nacionalno'. Promjene u shvaćanju pojavnosti pripadničkog odijevanja naznačila je Marija Makarovič prvenstveno svojom izložbom u Slovenskom etnografskom muzeju (1966), a zatim svojim važnijim djelima (1971, na primjer) te nakon toga svojim praktičnim radom i suradnjom s folklornim skupinama putem kojih je svoje akademsko znanje i osobna iskustva prenijela u praksu.

Odvajanje folklornog kostimiranja od pripadničkog

Folklorni kostimi koje danas kreiraju dizajneri pojedinih folklornih skupina (većinom) pokazuju nastojanje za odmakom od kanoniziranih verzija pripadničkog odijevanja kao jedinstvenog, stereotipiziranog, mitologiziranog, nacionalnog ili, kasnije, vezanog uz nacionalne i nacionalno-identifikacijske procese vezane uz odijevanje. Umjesto toga, pokušavaju zadovoljiti potrebe koje su više u skladu s izvedbenom poviješću ili živim muzejima koji su vezani uz predstavljanje povijesnih odjevnih praksi. Funkcija koja se danas pripisuje folklornim plesnim skupinama u Sloveniji nije samo pokazati plesove koji su obilježili prošlost Slovenije, već pokazati kako su ljudi na plesnim događanjima bili odjeveni, kako su pjevali, zabavljali se, komunicirali jedni s drugima itd. Unatoč tome, to je bila i ostala predstava stvorena unutar političkog i kulturnog konteksta. Pojava da se odijevanje folklornih plesnih skupina diže na kvalitetniju razinu stvara svojevrsnu zabunu kod onih koji su navikli na stereotipna predstavljanja dizajna odjeće pojedinih regija. S druge strane, otvara nove mogućnosti raznovrsnim i zanimljivim programima i aktivnostima folklornih plesnih skupina. Kostimiranje folklornih plesnih skupina se, ne samo u Sloveniji, već i drugdje u svijetu, razvija pod prividom povijesnog konteksta (plesovi i ostali elementi ruralne baštine), no, zapravo se radi o legitimiziranju interesa nacionalnih i ostalih izmišljenih zajednica.

Potpuno odbacivanje već ukorijenjenih pripadničkih kostima u folklornim plesnim skupinama bilo bi bespredmetno, bez obzira na spoznaju da se ljudi, koji su se odijevali za plesove koji još nisu bili folklorizirani te koji su predstavljali stvaran način života, nisu odijevali u ono što su danas pripadnički kostimi, jer su pripadnički kostimi već desetljećima usko povezani s uspostavljanjem organizirane tradicije folklornih plesova. No, istovremeno s odmicanjem od pripadničkog kostimiranja, folklorne plesne skupine razvijaju pripadničke kostime zbog svoje uloge u suvremenom društvu. Za *Šagre*, plesnu smotru u Primorskoj – ljudi su često odijevali pripadničke kostime skraja 19. stoljeća. Iste je slučaj bio i sa *števvanjem* – konjskom igrom koja se održavala u Ziljskoj dolini, a koja je također uključivala ples. Iako su ti slučajevi uključivali i ranije oblike folklorizirane plesne tradicije. Na *Metliškom obredju* – smotri plesova i igara koji su se na uskršnji ponedjeljak održavali u Metliki – izvođači nisu, osim u iznimnim slučajevima, odijevali pripadničke kostime, dok sam ritual još nije bio folklori-

ziran (Rus, 1996). Odluka koju je potaknuo France Marolt, da se izvođači na *Metliškom obredju* odijevaju u 'staru', većinom bijelu odjeću koju su nosili stanovnici susjednih sela, rezultirala je popularizacijom metliških pripadničkih kostima. Danas folklorno-plesna skupina iz Metlike koja predstavlja obred na mjestu njegovog izvorišta na uskršnji ponedjeljak te kao izvedbenu interpretaciju na različitim drugim mjestima (neovisno o vremenu i mjestu podrijetla), izvodi ga u tim kostimima, kao i sve ostale folklorno-plesne skupine koje izvode ovaj obred kao izvedbeni prikaz. Prije nekoliko godina to se nije činilo mogućim, ali danas mogu ustvrditi isto za suvremene folklorno-plesne skupine koje koriste odjevni dizajn iz prošlosti kao temelj za dizajniranje novih folklornih kostima za vlastite izvedbene potrebe. Folklorne skupine najčešće traže motive za dizajne svojih kostima u lokalnoj odjevnoj baštini, prenoseći na taj način odjevne dizajne iz prošlosti u sadašnjost, s njihovom tipologijom i pojavnosti u različitim društvenim situacijama. Kada pojedinci (ne samo nositelji, već i vanjski promatrači – publika) razumijevaju prikaz kao Našu prošlost i Našu svojinu (u odnosu na Drugoga), započeto je povezivanje te odjeće s pojmom pripadničkog odijevanja. Usprkos stalnim istraživanjima načina odijevanja u prošlosti i donekle preciznim reprodukcijama, funkcija odjeće se promijenila – iz odjeće je transformirana u kostime koji u društvu predstavljaju lokalni, regionalni i nacionalni identitet nositelja/glumaca. Funkcija odjeće, čak i ako se radilo samo o 'staroj' odjeći, promijenila se, a kao rezultat, odjeća je postala kostim; izvorni sadržaj i funkcija odjeće nisu više neophodni jer identifikacija ne počiva na povijesnom sadržaju, već najčešće na formi (Jezernik, 2005). Stoga je za implementaciju nove funkcije dizajn od primarne važnosti. „Njegovanje“ ove forme povezano je s pretjeranom čistoćom, detaljnim glačanjem i ostalim posebnim i zanimljivim „uljepšavanjem“ koja folklorni kostim dovode u sve bližu vezu s pripadničkim kostimom. S time su usko povezani i načini čuvanja odjeće i oblačenje; dugotrajni i posebni procesi pranja, glačanja, nabiranja, te gotovo obvezatna pomoć pri odijevanju nositelja/ice folklornog kostima.

Tijekom cijelog svog razvoja, kostimiranje folklornih skupina uvijek je bilo usko vezano uz pripadničko kostimiranje iako je prije nekoliko godina nekritička analiza istraživanja kulture odijevanja folklornih skupina na terenu ukazala na odmak od pripadničkog kostimiranja. To se posebno odnosi na istraživanja etnologa koji su se bavili kulturom odijevanja i koji su tražili izvore koji su se odmakli od tada uspostavljenih oblika pripadničkog kostimiranja te donijeli prijedloge o temeljima za uspostavu folklornih kostima. Analiza brojnih folklornih kostima folklorno-plesnih skupina (ukazuje na kostimiranje koje je utemeljeno na takvim ili sličnim izvorima) pokazala je da oni razvijaju pripadničko kostimiranje i, time, pripadničke kostime. To je, dakle, svojevrsni paradoks. Nekoliko desetljeća stara želja za redefiniranjem autentičnog u Sloveniji je najviše došla do izražaja posljednjih nekoliko godina 20. stoljeća, kada su se folklorno-plesne skupine odmakle od uniformnog kostimiranja koje je za potrebe dizajniranja folklornih kostima zloupotrebljavalo elemente stereotipnog pripadničkog kostimiranja. Na taj bi način kostimi konzistentnije i s manje mašte predstavljali odijevanje vezano uz povijesna plesna događanja. Da kanonizirane verzije pripadničkih kostima ne predstavljaju odgovarajuću reprezentaciju povijesti široko je prihvaćeno mišljenje, no nije rezultiralo odmakom od ustaljenog pripadničkog kostimiranja. Slič-

nost s odjećom koja je nošena na različitim plesnim događanjima bila je veća, a time i povijesna ispravnost kostima, iako je temelj u dizajnu kostima folklorno-plesnih skupina bio (i ostao) umjetna tvorevina – izmišljena tradicija (Hobsbawm, 1993: 1-2) koja se stvara u kontekstu susreta manjih i većih zajednica, te u međunarodnom kontekstu (Buijs, 2007). Dizajniranje kostima koji koriste folklorne skupine a koji odbacuje ustaljeno pripadničko kostimiranje i gradi svoj umjetnički izričaj na drugim temeljima udaljava se od društveno prepoznatih simbola. Time je publici onemogućeno da povezuje folklorne kostime s određenim mjestom i zajednicom koja ga nastanjuje, što, bar na prvi pogled, ugrožava njihovu opstojnost. Taj osjećaj prijetnje prisutan je samo u prvoj fazi razvoja novog izričaja pripadničkog kostimiranja, kada folklorni kostimi još nisu identificirani s pripadničkim kostimima (ne navodim ih kao takve samo kako bih napravio razliku između folklornih i pripadničkih kostima), iako su folklorni kostimi nastali prvenstveno s namjerom pokazivanja načina na koji su se u prošlosti odijevali članovi izmišljenih zajednica. Pripadnički kostimi trebali bi pokazivati općeniti način odijevanja nekog (nat)prosječnog pripadnika zajednice koji je živio na određenome mjestu. Međutim, u potrazi za specifičnostima u odjevnoj baštini prezentacija odijevanja određenih pripadnika tih zajednica također je česta pojava. Te specifičnosti povezane su s cjelinom; identifikacija se odnosi na zajednicu, a ne na pojedinca koji se izdvaja iz nje. U tom slučaju, radi se o potpunoj invenciji i (re)konstrukciji prošlosti za buduće generacije.

Zašto je onda uopće bio potreban odmak od kanoniziranih verzija pripadničkih kostima u kostimiranju folklorno-plesnih skupina u Sloveniji? Folklorno-plesne skupine prvenstveno interpretiraju ples i tradicije vezane uz ples. Kako su se razvijale aktivnosti folklornih skupina, društveno-politički i profesionalno-akademski krugovi formulirali su ideju po kojoj bi kostimirani prikazi folklorno-plesnih skupina trebali prikazivati odjeću ljudi koji su sudjelovali u takvim plesnim događanjima u prošlosti. Totalni zamrznuti kadar povijesnog plesnog događanja ne bi bilo moguće postići, ni s gledišta plesa, niti kostima, a niti s bilo kojeg drugoga gledišta. Činjenice da točno određeni broj parova sudjeluje u izvedbenoj interpretaciji folklorno-plesnih skupina, da se cijeli događaj odvija na pozornici, da na raspolaganju imaju određenu količinu vremena, itd., čine nemogućim da povijesni ples ikada oživi u svom 'originalnom' obliku, niti da se uopće ikada približi tom idealu. Zbog tog razloga scenske izvedbe folklorno-plesnih skupina uvijek su tumačenja događanja, i ne samo tumačenja događanja, nego tumačenja tumačenja pretpostavljenih događanja, u kojem su tumačeni ujedno i izvorišta koje autori uzimaju kao svoj temelj, a da ne govorimo o njihovom (po)stavljanju na scenu. Folklorno-plesne skupine gotovo nikada ne rekreiraju plesna događanja koja bi se uistinu dogodila, već uvijek interpretiraju neka zamišljena stanja koja predstavljaju skup različitih, često generaliziranih (također mitskih) izričaja povijesne slike plesnih stvarnosti. Čak i kada tome ne bi bilo tako, svaka etnografija koja nudi opis stvarnog događaja već je sama po sebi interpretacija.

Kratak osvrt na bivšu Jugoslaviju

Među istraživačima koji su se bavili folklorom u Hrvatskoj, Ivan Ivančan, koji je preminuo 2006. godine, zbog sličnosti u gledištima sa svojim slovenskim kolegama, imao je najveći utjecaj na folklorne aktivnosti u Sloveniji. Njegovo djelo *Folklor i scena* bilo je dobro poznato voditeljima slovenskih folklorno-plesnih skupina. U toj je knjizi ukazao na problem stilizacije folklornih kostima koja se, po njegovom mišljenju, nije mogla pokazati uspješnom. On je tijekom sedamdeset godina branio ideju pripadničkog odijevanja i kupovinu dijelova odjeće pronađenih na terenu (Ivančan, 1971: 100-114).

Kostimiranje folklorno-plesnih skupina, koje je u Hrvatskoj u mnogo većoj mjeri nego u Sloveniji vezano uz pripadničko kostimiranje koje se razvilo u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća, bilo je snažno uvjetovano knjigama koje su pisane isključivo za potrebe stvaranja folklornih kostima. Ideja za tiskanjem različitih priručnika izrasla je iz potrebe folklorno-plesnih skupina bivše Jugoslavije. U posljednjih osamdesetak godina te su skupine imale velikih poteškoća u stvaranju folklornih kostima iz odjeće i odjevnih dodataka koje su dobivali s terena. Nadalje, neki su bili svjesni da se tako dobiveni odjevni predmeti mnogo brže uništavaju u folklorno-plesnoj uporabi nego što su to oni željeli. Iz tog se razloga činilo ispravnim da se dokazi o povijesnim odjevnim praksama sakupe i publiciraju u knjigama koje bi omogućile folklornim skupinama da (re)kreiraju odgovarajuće folklorne kostime. Tražili su pomoć prvenstveno od etnologa, poslali ih na teren i uvjerali da traže odjeću običnih ljudi u područjima koje su smatrali pogodnim za istraživanje i u područjima koja je, prema njihovom mišljenju, bilo nužno istražiti. Do 1989. godine izašlo je petnaest knjiga. Cilj je bio u budućnosti publicirati 185 knjiga (Salopek, 1989).⁶

S jedne strane, knjige su bile etnografski dokumenti, a s druge strane, priručnici. Zbog želje da budu međunarodno iskoristivi, tiskani su na nekoliko jezika. Osim rezultata istraživanja, knjige su sadržavale i upute za izradu folklornih kostima (uključujući prijedloge za moguću uporabu na tržištu tkaninom i materijalima), prikaze dizajna, upute za odijevanje i vizualni materijal (stare fotografije, fotografije stare odjeće, fotografije snimljene u istraživanjima). Kao što svjedoče njihova djela, autori koji su pisali priručnike podsvjesno su se odlučili, u ime procesuiranja kulture odijevanja običnih ljudi, za pripadničko odijevanje i za stvarno odijevanje koje je inspirirano različitim kostimima. Središnje mjesto u knjigama zauzimaju dekoracije odjeće i njihova estetska komponenta koje su bile manje vidljive u stvarnoj odjeći stvarnih pojedinaca nego u kostimima koji su se iz nje razvili. Stoga mnogi priručnici koje folklorne skupine još i danas koriste predstavljaju više pripadničko odijevanje nego li odjeću običnih ljudi koji su sudjelovali u plesnim događajima u prošlosti. O tome svjedoči kontinuirano publicirani fotografski materijal koji prikazuje pripadničko odijevanje s kraja 19. i početka 20. stoljeća, suvremene fotografije pripadničkih kostima, fotografije kostimiranih članova folklorno-plesnih skupina, te fotografija folklorno-plesne skupine koja prikazuje ljetnu svakodnevnu odjeću običnih ljudi, ali koja je snimljena na

⁶ Niz se nastavio objavljivati i nakon raspada Jugoslavije, samo pod novim naslovom *Narodne nošnje Hrvatske* (Bačić, 2003: 7).

snijegu. No, u nekim područjima, suvremene fotografije prikazuju suvremeno kostimiranje koje karakterizira uniformni dizajn folklornih kostima (uporaba modernih materijala, šivanje itd.), a ne stvarno povijesno odijevanje. Između ostalog, fotografije prikazuju razvoj kanoniziranih verzija pripadničkog kostimiranja kao i kostimiranje folklornih skupina. U usporedbi s fotografijama koje su snimljene u različitim razdobljima, možemo primijetiti promjene kojih autori tih radova očigledno nisu bili svjesni ili im bar nisu posvećivali posebnu pažnju.⁷

Tiskane upravo s tom svrhom, spomenute i mnoge nespomenute publikacije ne samo u Hrvatskoj, već i u Sloveniji i drugdje u svijetu imaju važan utjecaj na način odijevanja folklorno-plesnih skupina. Presentacija načina odijevanja seljaka (ljudi sa sela) u prošlosti je već postala stereotip, te je dodatno tumačena prijedlozima o rekonstrukciji. Knjige nude i opise dijelova kostima. Stoga kostimiranje folklorno-plesnih skupina, temeljeno na toj pretpostavci, čini jasan odmak od prijašnjih načina odijevanja seljaka (ljudi sa sela).

Ocjenjivanje kostima folklorno-plesnih skupina – politički projekt

Ako prihvatimo činjenicu da su etnografije ponekad upitne i, bez iznimke, interpretativne, tada ne možemo zanemariti interpretacije vezane uz folklorne kostime. Možemo ocijeniti njihovu povijesnu točnost u izboru odjevnih predmeta koje oni, manje ili više, konzistentno kopiraju (s obzirom na izbor materijala, način proizvodnje, priliku u kojoj se određena odjeća nosi), zatim njihovu odgovarajuću ulogu u danom kontekstu (prikladnost cijelog sklopa folklornog kostima, skladnost sa scenografijom i pozornicom...), ali pritom ne možemo izbjeći subjektivno procjenjivanje, bez obzira na naše detaljno poznavanje svih dostupnih izvora. Subjektivnost je dodatno potaknuta društveno-političkim okolnostima i uvjetima pod kojima djeluju folklorno-plesne skupine. Stalna redefiniranja prikladnosti utječu na standarde koji u procjenama načina odijevanja folklorno-plesnih skupina konzultiraju dostupne i odgovarajuće izvore. Činjenica je da je svaki prikaz kostimiranja folklorno-plesnih skupina, svaki kostim, i svi njegovi sastavni dijelovi zapravo tumačenje tumačenja. I to ne bilo koje tumačenje, već tumačenje koje je povijesno, društveno ili politički utemeljeno. Od svog osnutka, folklorno-plesne skupine preuzimaju društveno-političku funkciju koja je vidljiva u naglašavaju Nas kao članova ili izvođača (glumaca), predstavnika određene skupine, u odnosu na Njih. Tko i što smo Mi, ne odlučujemo mi sami, predodžba o tome stvorena je uz pomoć Drugog. Aktivnosti folklorno-plesnih skupina politički su motivirane, kao što je i slučaj s pripadničkim kostimiranjem (Hopkins, 2006: 134). Iako nije moguće na prvi pogled definirati jasnu povezanost s određenim političkim strankama i njihovom djelatnosti, moguće je prepoznati stalne redefinicije autentičnosti koja je vezana uz društveno-političku ideologiju. U odnosu na situ-

⁷ Za detaljniju analizu vidjeti Knific, 2008: 318-324.

aciju u Hrvatskoj, Dunja Rihtman-Auguštin navodi kako je posao etnologa aktivno vezan uz folklorizaciju folkloru u javnom životu. Iako to nije navedeno u opisu njihovog posla, od etnologa zaposlenih u muzejima i istraživačkim institutima očekuje se da sudjeluju u rekreiranju folkloru. Rihtman-Auguštin propituje potrebu za različitim djelovanjima i zaključuje da etnološki diskurs primjenjivosti ne bi smio u potpunosti odbaciti politiku, ali bi se trebao od nje distancirati (2001: 286-288). Iskustvo, međutim, pokazuje da je to gotovo nemoguće kada se radi o primjenjivosti. Uključivanje znanosti u politiku, dakle, korištenje znanosti za politička dostignuća nije prihvatljivo čak ni kada je predmet istraživanja vezan uz politiku i bez obzira na činjenicu da je zapravo politika bit akademskog propitivanja. Ni znanstveni ni politički način nisu pogodni za takva propitivanja.

Političko djelovanje folklorno-plesnih skupina stoga je vrlo očito, a najbolje se može ilustrirati činjenicom da su početkom 1990-ih godina slovenske folklorno-plesne skupine gotovo odjednom napustile 'jugoslavenski' program, usprkos protivljenju većine članova skupina koje su takav program nudile. Umjesto toga, skupine su se usmjerile na tradicije pripadnika svoje nove nacije. Ti procesi su se odvijali i drugdje u svijetu.

Zašto folklorni kostimi, koji se odmiču od kanoniziranih verzija pripadničkog kostimiranja i tumače povijesno svakodnevno ili svečano odijevanje, tijekom godina u društvu dobiju predznak pripadničkog kostimiranja, nije sasvim jasno. Glavni je razlog već objašnjen: programi folklorno-plesnih skupina i, u vezi s njima, njihovo kostimiranje, uvijek imaju važnu ulogu u određenim reprezentacijskim zajednicama koje žive na određenom području i čija je pojavnost uvjetovana društveno-političkim procesima. Izmišljene zajednice nisu neke nasumične skupine koje se spontano formiraju nego su, iznad svega, umjetne tvorevine koje se stvaraju kroz društveno-političke aktivnosti u kojima folklorno-plesne skupine, kroz svoje programe i kostime, pridonose konstruiranju simbolizma, što, posljedično, omogućuje stvaranje i opstojnost reprezentacijskih zajednica. Folklorni kostimi zapravo su smješteni unutar određenih izmišljenih zajednica čija odabrana izvorišta, o kojima svjedoče načini odijevanja, tumače. Protokolarna uporaba (u političke svrhe) folkloru i pripadničkog kostimiranja pridonosi načinu na koji je on danas shvaćen. Isto se odnosi i na namjene koje nisu vezane uz osnovne aktivnosti folklorno-plesnih skupina (vjenčanja, sprovodi, turizam...). Kao rezultat tih aktivnosti, predstavljanje odjevne baštine koju konstruiraju folklorno-plesne skupine širi se te postaje društveno prepoznato i prihvaćeno – prihvaćeno i prepoznato među pojedincima unutar izmišljenih zajednica i u njihovom izgledu u odnosu na zajednice koje prepoznaju kao Druge.

Ali folkloruši koji oživljavaju tradiciju sredine kojoj pripadaju predstavljaju Druge u izvedbama u svojim zajednicama. Ne Druge koji bi došli iz nekoga drugog mjesta - iz neke izmišljene zajednice - nego one Druge koji stižu iz drugog vremena i, vjerojatno, iz drugoga društvenog okruženja. Oni, dakle, predstavljaju Druge – ljude koji zbog vremenskog odmaka nisu više oni sami, već ljudi koji se, zahvaljujući regionalnim poveznicama, poistovjećuju s njima i osjećaju zajedničku pripadnost. S ove točke gledišta, vremensko je razdoblje nebitno, a sredina naglašena, jer preko svojih nošnji izvođači predstavljaju nasljeđe mjesta gdje vrijeme može biti spomenuto, ali nije od

važnosti. Pred publikom koja dolazi iz njihovih zavičaja, oni će se također predstaviti kao Drugi – Drugi zbog vremenskog odmaka – ali istovremeno neće zaboraviti regionalnu percepciju koja postaje očitija kad se oni predstavljaju u mjestima koja su daleko od njihove sredine prema kojoj osjećaju pripadnost. Tamo Drugi mogu pripadati u nekoliko kategorija: regionalnu, vremensku i društvenu, ali unatoč vizualnoj razlici na koju više utječe vrijeme i društveni status nego sredina, regionalna je pripadnost uočljivija. Ako pogledamo izvore koji svjedoče slovenskoj nošnji, moguće je uočiti jasne razlike u odijevanju stanovnika pojedinih regija kroz razna vremenska razdoblja i razlike u odijevanju pripadnika određenih društvenih statusa, ali te su razlike manje uočljive u kostimografiji narodnih nošnji plesnih grupa nego u razlikama u nošnji pripadnika regionalnih skupina (na primjer, Viničani, Adlešičani, Metličani i drugi). Ovo se još očituje u preimenovanju scenskih instalacija folklornih skupina (na primjer, *Štajerski pustni plesi*, *Plesi Poljanske doline*, *Ohcet izpod Karavank ...*).

Istraživanja kulture odijevanja čije rezultate tumače folklorne skupine vremenski su i regionalno ograničene, i često na njih utječu društveni elementi. Ali pitanje koje je postavljeno u prethodnom odlomku – zašto je u preimenovanju pojedinih narodnih nošnji, i još više u njihovom poimanju, vezanost za sredinu tako važna, zašto se vrijeme prikazuje a društveni status zanemaruje, i to ne samo u imenu nego i u širim opisima programa i u poimanju imidža nošnje. Razlog tomu može se opet naći u zamišljenim zajednicama koje se poimaju na regionalnoj osnovi. Narodne nošnje preslikavaju odjeću naroda pojedine sredine, ali i u slučajevima gdje preslikavaju neobičajenu odjeću, sredina je bitna u društvenoj podjeli (slično važi i za poimanje vremena). Sredina se tako očituje u karakterizaciji narodne nošnje kao i u karakterizaciji scenskog nastupa, koji su, s rijetkim izuzecima, regionalno različiti već po samim imenima, dok se i osjećajima plesača također izražava sredina.

Što etnolozi imaju s tim?

Uloga etnologa bitna je u konstrukciji nošnje folklornih skupina. Naš proces istraživanja utječe na budućnost fenomena koji se istražuje – pogotovo kroz objavljivanje rezultata istraživanja – bez obzira jesmo li tog svjesni ili ne (i da li je to ono što želimo). Uzevši to u obzir, smatram važnim naglasiti da povijesno regulirana istraživanja utječu na današnja kao i na ona buduća. Razni amaterski i profesionalni stvaraatelji koji žele unijeti osobne elemente u sadašnji rad, koriste materijale ovih istraživanja. Kazališne skupine, folklorne skupine, zborovi i grupe, renesansne plesačke skupine, majstori koji izrađuju suvenire i ostali pojedinci i skupine, svi se bave tumačenjem povijesnih elemenata kulture odijevanja. Želimo li to ili ne, etnolozi su uključeni u proces aktualiziranja predmeta koji se istražuju i, istovremeno, kroz svoje istraživanje stvaraju percepciju odjevnog nasljeđa sredine koju istražuju. Ako smo ovoga svjesni, možemo utjecati na razvoj raznih područja kroz primjenu sadržaja na osnovi detaljnog istraživanja i razvoja prikladnih paradigmi. U suprotnom, ljudi sami tumače znanstvena istraživanja. Činjenica je da kroz svoja otkrića etnolozi utječu na ra-

zvoj sadržaja koje istražuju. Sinteze kulture odijevanja stanovništva u različitim regijama, koje uključuju ispitivanja na terenu, analizu arhivskog materijala, sačuvanih odjevnih predmeta i dodataka, znatno doprinose shvaćanju tog područja ispitivanja, ne samo od strane stručnjaka, već i ljudi koji se amaterski zanimaju za folklorne skupine. Čak i ako rad na kulturi odijevanja razmatra samo prošlost i neprimjetno odmiče od sadašnjosti (neprimjetno, jer se svako istraživanje radi u sadašnjosti i kao takvo odražava sadašnjost), ovaj rad služi sadašnjosti i utječe na buduće procese razvoja ovog fenomena. Ovo važi i za pristalice primijenjene etnologije koji to prihvaćaju kao dio profesije, i za one koji ne vide u njoj vrijednost, ili je smatraju negativnom. Utjecaj je jasno uočljiv, jer čak i neuključivanje u primijenjenu etnologiju utječe na proces razvoja područja kojim se (ne) bavimo.

Na ovaj način, ne želeći to, mi kao etnolozi postajemo politički aktivni. Uključeni smo u procese stvaranja onoga što će predstavljati (i predstavlja) tradicijsko nasljeđe, prvo kroz iskustvo na terenu gdje kultiviramo percepciju tog nasljeđa kod ljudi, i utječemo na javno poimanje što spada u nasljeđe, a drugo kroz sve ostale procese na kojima počiva etnografsko iskustvo. Nema druge opcije. Svaki je znanstvenik dio društva, a svako je društvo političko. Etnolozi su svugdje u svijetu, ne samo u Sloveniji, izravno i neizravno – i uvijek kao profesija - uključeni u odijevanje folklornih skupina, i kao takvi u velikoj mjeri utječu na stvaranje ovog fenomena. Pogotovo je taj utjecaj jak kod odlučivanja što predstavlja odjevno tradicijsko nasljeđe, i što iz povijesti može poslužiti za dizajniranje narodne nošnje. Zbog toga mnogi radovi koji se bave kulturom odjevnog nasljeđa mogu zavarati. U njima se čini da se autori bave ovom temom kao da se radi o svakodnevnom ili svečanom odijevanju regionalnih skupina, dok se oni ustvari bave pridodanim odjevnim predmetima. Takvi radovi koji osim svakodnevnih nošnji razmatraju i pridodane nošnje u svojoj su biti varljivi, jer su više političke nego znanstvene prirode, jer ističu individualne kulturne elemente i istovremeno šire politički motivirane prizore. Etnolozi i drugi, čija istraživanja, među ostalim, imaju za cilj da utječu na folklorne skupine, stvaraju reprezentativne primjerke odjevnog nasljeđa i kroz svoje knjige daju sugestije dizajnerima nošnji i umjetničkim voditeljima koje će elemente iz prošlosti 'oživjeti' u svojim folklornim skupinama. S jedne strane, postoji želja da se prikaže svakodnevno i prosječno, a s druge strane, da se uvrste i primjeri posebnog – ali uvijek na način da se ta nošnja predstavi kao tipična, iako u biti nema veze sa stvarnim primjercima zajednice koju predstavlja. Koji su 'tipični' predstavnici pojedinih skupina: oni koji predstavljaju posebnost ili oni koji se gube u mnoštvu? Pitanje je u biti izlišno jer u tumačenju i jednog i drugog slučaja nije moguće odrediti postojano povijesno svjedočanstvo. Može se raditi i kriti iza ove ideje, kao i kod nošnji folklornih skupina gdje se osjeti neka imaginarna prošlost, koja ima više veze sa sadašnjošću nego s prošlošću. Zbog potreba sadašnjosti i kroz etnografsko iskustvo, neki istraživači pokušavaju rekonstruirati izgled nošnje ljudi koji više nisu živi, da bi folklorne skupine mogle dizajnirati te nošnje. Na ovaj način oni predstavljaju središtu u kojoj rade ili zajednicu čije elemente oživljavaju u svojim programima, dok se njihovi suvremeni predstavnici (i nevezano za povijesne činjenice) s time poistovjećuju. Sumnjam da ovi radovi koji u Sloveniji svjedoče više o posebnostima nego o uobičajenom (svakodnevnom) u odijevanju; da se često način odijevanja starijih preno-

si na mlade; da daju opću sliku (ali pogrešnu) žena koje su trebale nositi duge i široke suknje kroz oba svjetska rata, potrebni, kao i mnogi drugi. Na primjer, kako odrediti koji će događaji što uključuju ples postati reprezentativni, kako kroz raznolikost odijevanja izabrati primjerke koji predstavljaju razdoblje? Protivno svojim načelima, mogao bih napisati da je ovo nepotrebno, jer sve može biti reprezentativno, ako mu se pripiše ta odlika. Prema tome, čak i izmišljena informacija, npr., da su Istrani nosili drvene cipele u drugoj polovici 19. stoljeća, može za mnoge Istrane biti simbol poistovjećivanja u budućnosti. Ovo važi samo za stvari koje postanu simboli i kao takvi se prenose Istranima i Drugima, kao mitski imidž. Neka folklorna skupina može bitno pomoći u stvaranju simbola, tumačenjem izvora za svoje nošnje. Još više će doprinijeti ako se te nošnje proizvode u velikom broju i ako je skupina društveno aktivna i dugo opstaje na sceni.

Zaključak

Folklorne skupine su se naizgled odmakle od društveno-politički motiviranih aktivnosti, kroz napuštanje uniformiranih nošnji i povijesnih stereotipa pojedinih regija, ali dok se forma promijenila, funkcija je ostala ista. Folklorne skupine, u svrhu očuvanja povijesti, oživljavaju elemente kulture iz prošlosti, uzetih iz imaginarnih zajednica i tumačenih s namjerom jačanja tih zajednica. Pri tome oni paze da se razlikuju od postojećih folklornih skupina, istovremeno zadržavajući slične elemente, jer previše razlike može stvoriti izolaciju i neprihvatanje onoga što ta skupina radi. Nošnja neke skupine omogućuje poimanje njihovog programa, koje ne bi bilo isto bez te nošnje. Svjedoci smo, s jedne strane, neprestanog isticanja novčanih i drugih problema koje skupine imaju zbog nošnji, a s druge strane, izrazitog neodobravanja izvođenja bez nošnji. Ni voditelji folklornih skupina ni njihovi članovi ne slažu se s ovime. Plešači se u nošnjama drukčije osjećaju. Kao i ostali kostimi, i nošnje omogućuju onima koji ih nose da sakriju iza njih svoj pravi identitet i budu oni koje nošnja predstavlja. Tako i svakodnevni život postaje praznik. Osoba 'ostavlja' sebe i postaje netko drugi. Kroz transformaciju koju pruža nošnja ljudi ih drukčije vide. Nošnja im pridodaje još jedan identitet i stavlja ga u prvi plan.

S engleskog prevela Marija Kondres